

Széljegyzet egy koncepció perhez ⁽¹⁾

„A szervezkedés politikai és katonai vonalon mozgott. [...] rendszeres összejöveteleket tartot-tak egymás lakásán, amely alkalmakkor meghallgatták az angolszász imperialista rádió uszító, magyar nyelvű híradásait. Megbeszélték a háborús rémhíreket és a rémhírek terjesztésének módszereit. [...] A politikai szervezet tagjainak feladata volt a községben a minél szélesebb körű rémhírterjesztés, a háborús hírverés és a községben háborús hisztéria, háborús hangulat szítása. Ezt a feladatot a szervezkedő tagok végrehajtották, és a községet állandó, háborús rémhírterjesztésekkel nyugaltatották.”

Bevezető

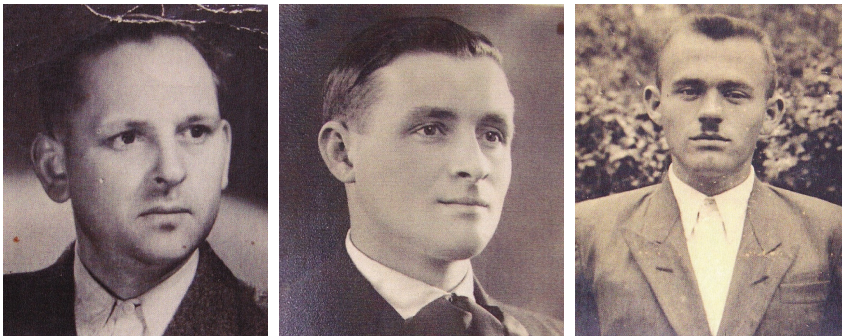
A Magyar Nemzeti Levéltár Pest Megyei Levéltárának őrzetében levő, most között dokumentum a Magyar Dolgozók Pártja Pest Megyei Bizottsága iratainak fondjában található. Az ÁVH megyei osztályának hangulat-és helyzetjelentései között fellelt iratok egy az ÁVH Pest Megyei Osztályától az MDP Pest Megyei Bizottságához küldött jelentésből és az MDP Monori Járási Bizottság járási titkárának feletteséhez, a Pest Megyei Bizottság titkárához írt válaszeleveléből állnak. (Lásd az 1. és a 2. számú forrást!)

Az 1951. augusztus 22-i keltezésű, aláírás nélküli jelentést az ÁVH megyei osztálya küldte az MDP Pest Megyei Bizottságának „a süllyápi szervezkedés” tárgyában. A megyebizottság első titkára, Nagy János ezt továbbította az MDP Monori Járási Bizottság titkárának, kiegészítve az ügyvel kapcsolatos álláspontjával, melyet lapszéli jegyzet formájában vezetett rá.

Az összefoglaló, de különösen az ehhez fűzött megyei titkári kommentár, az alárendelt szerv vezetőjéhez küldött utasítása az 1950-es évek működési mechanizmusának egyik lenyomata.

A dokumentum az 1951-es süllyápi, a kommunisták által illegális szervezkedésként aposztrofált (valójában koncepció per) eseménynek [popup title="leírása" format="Default click" activate="click" close text="A bírósági per iratanyaga szintén levéltárunk őrzetében található. (MNL PML XXV. 2. b. B 6110/1951. szám alatt) A süllyápi perről bővebben az alábbi írásokban tájékozódhatunk: Koltai Dániel-Tóth Tímea: Szvitek István és társai koncepció per, 1951. Egy modell értékű per és tanulságai. Valóság, 2003. szeptember XLVI. évfolyam, 9. sz. [a letöltés ideje: 2016. április 18.] http://www.helytortenet.sulyap.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=57:a-suelysapi-per-1951&catid=40:essze&Itemid=67 [a letöltés ideje: 2016. április 18.]"]. A 19 vádlottat felvonultató ügyet a propaganda eszközüvé tette a vezetés. Noha a tárgyalások a nyilvánosság kizárásával történtek, - a hozzátartozók maguk sem tudták sokáig, hogy mi történt az ügyben szereplőkkel - az ítélethezatal követően beindult a kommunista gépezet. Céljuk eléréséhez, vagyis a lakosság megfélemlítéséhez, egyúttal pedig a rendszer ellenségképének konkretizálásához több eszközt is felhasználtak. A megyei párttitkár a korszak jellemző agitációs színterét, a falugyűlést jelölte meg, hogy nyilvánosságra hozzák az esetet és kulákkellenes hangulatot teremtsenek. Mindezt jól szervezett formában kívánta megvalósítani, előadóként a helyi tanácselnököt vagy VB tagot javasolta, természetesen az MDP helyi szervezetének aktív részvételével kiegészítve.

A hangulatkeltés mellett az - iratokban gyakorta ismételt - dolgozók átnevelésének célját fogalmazták meg.

Vádlottak: Jandó Ferenc (halálbüntetés), Szántai István (tíz évi börtön), Szvitek István (halálbüntetés)

Az ügyet napirenden tartották, propaganda célra a későbbiekben is felhasználták. 1952. január 23-ai számában a megyei lap, a *Népújság* pártélet rovatában *Gém György* MB osztályvezető írásában újra előhozakodott az esettel és a korban megszokott, bevett formulákkal írta le az eseményt és elkövetőit.

Az említett bírósági per a párt berkein belül sem merült feledésbe. Az MDP monori járási bizottsági ülés aktáiban több alkalommal is utalás történik az eseményekre. Az 1951. november 14-ei ülésen az egyik felszólaló arról beszélt, hogy egy volt sápi titkár azért járt közben, hogy misét mondjanak a börtönbe zárt összeesküvőkért.

A küldöttválasztó pártértekezleten, 1951. november 27-én pedig a megyei titkár tért ki beszámolójában az ügyre, és arról külön megemlékezett, hogy a süllyápi pap a két felakasztott lelki üdvösségéért tartott misét. Így a kialakított ellenségkép mellé beilleszthetővé vált a megszokott sablon: a klérus támadó és vezetésre törő szerepe. A KALOT vezetők révén egyébként elve egyházi személyek is érintettek voltak a perben. Eredetileg maga a süllyápi koncepció per a Grósz-ügy egyik mellékperének vált ismertté, bár a kettő kapcsolatát nem igazolták a levéltári kutatások és az áldozatokkal és hozzátartozókkal folytatott beszélgetések sem, melyről 2003-ban a Valóság hasábjain Koltai Dániel és Tóth Tímea írtak tanulmányt. A minden bizonnyal kényszer alatt tett vallomásokban, a gyanúsítottak kihallgatásáról szóló jegyzőkönyvekben szerepel a halálra ítélt *Zavadszky Iván* neve, aki a *Grósz József* kalocsai érsek és társai elleni [popup title="koncepció per" format="Default click" activate="click" close text="E koncepció peréről L. Sváby Enikő: Koncepció per az Alföldön és Budapesten 1950-1951. <http://www.valosagonline.hu/index.php?oldal=cikk&cazon=821&lap=0> [a letöltés ideje: 2014. december 8.]"]. Az ismert „amalgámzási” módszer az ő személye révén valósulhatott meg.

A per is azon koncepció része lett, melynek segítségével folyamatosan sulykolták az emberek tudatába, hogy a rendszernek nem megfelelő embereket likvidálni kell. A bíróságoknak feladata volt - ahogyan az 1949. évi alkotmány fogalmazott - a dolgozó nép ellenségeinek megbüntetése. Az említett süllyápi per tényállásának ideológiai megfogalmazása is ezt támasztja alá. (Lásd 3. számú forrást!) A perben - ahogyan ez a kiemelt fontosságú ügyeknél gyakorlat - a bíróság elnöke, jelen esetben a Pest Megyei Bíróság vezetője járt el.

Az MDP Pest Megyei Bizottságának titkára által utólagosan ráírt lapszéli jegyzetnek még egy érdekes mozzanata van. A titkár a tanácselnök személyéről is írt, megróva alárendeltjét, hogy az illető káderoktatását javasolja. A Pest Megyei Bíróság 1950 utáni büntetőperes iratainak áttanulmányozása során egyértelművé vált, hogy az említett nemkívánatos személy félreállításáról is gondoskodtak a [popup title="későbbiekben" format="Default click" activate="click" close text="A Pest Megyei Bíróság büntetőperes iratainak feldolgozása 2009-től folyamatosan, jelenleg is zajlik. Az eddig elkészült adatbázisokat az adatvédelmi törvény előírásait figyelembe véve honlapunkon is publikáltuk már, bevezetővel és a munkában résztvevők névsorával kiegészítve. <http://www.pestmlev.hu/kateg-246-1-.html> [a letöltés ideje: 2014. december 8.]"]. A süllyápi községi tanács VB elnökét egy folytatólagosan elkövetett közhivatalnok kötelességzegés, izgatás és fegyverreltegetés vádpontokban bűnösnek talált társaság negyedrendű vádlottjaként a Pest Megyei Bíróság nyilvános tárgyalás során 1953-ban 12 év szabadságvesztésre, a közügyektől tíz évre való eltiltásra és 1500 Ft vagyonelkobzásra ítélte. A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága az ítéletet két év börtönre, 500 Ft vagyonelkobzásra és két év közügyektől való eltiltásra mérsékelte.

E későbbi büntetőper áttanulmányozása során Súlysápra, az említett ügy helyszínére vonatkozóan is érdekes adalékokat kaphatunk. Az 1950-ben Súlysáp néven egyesült településen fennmaradt a megosztottság. A pattanásig feszült helyzetről több különböző típusú dokumentumban is olvashatunk. A községi tanács VB elnökének ügyében a bíróság az ítélet indoklásában a községről a következőket írta le: a sápi részét túlnyomórészt szegényparaszti lakják, akik ökörral művelik földjeiket, süllyi részén viszont módosabb gazdák, zömében kulákok élnek, akik munkájukhoz lovakat használnak. Hogy ez a feszültség szerepet játszott-e a süllyi perben - melyre vonatkozóan iratokat alább közlünk - nem bizonyítható, de nem is zárható ki egyértelműen.

A járási titkárnak a süllyi eseményeket leíró összefoglalóra adott válaszában egyértelműen megállapítható az ÁVH napjainkban már tényként kezelt különállása, „állam az államban” szerepe. Az is világosan kiderül, hogy a járási pártbizottságra mikor került sor a forogatókönyvben: az agitáció és propaganda szakaszát osztották le számukra. Az ügyben két halálos ítéletet hozó szerv, a megyei bíróság pedig a felsőbb körökből érkező utasításokat végrehajtó szerv szintjére süllyedt.

A lapszéli jegyzet írója a szocialista korszak éberségi követelményének megfelelően fontosnak tartotta külön is kiemelni, hogy címzettje kellő gondossággal kezelje a kapott iratanyagot. Az „írásban semmit, szóban mindent” követendő elvet fogalmazta meg pár sorban.

Az alább olvasható iratok egy már feltárt koncepcióval kapcsolatban keletkeztek. Válogatásunk alapja ezáltal nem az ügy bemutatását célozta, - ahogy ez a bevezető soraiból is látható - hanem annak propaganda célokra való felhasználását.

A forrásszövegek elírásból adódó hibáinak javításával, de a dokumentumok eredeti fogalmazásmódjának és helyesírásának változatlanul hagyásával közöljük az alábbi forrásokat.

Források

1.

Az ÁVH Pest megyei osztályának jelentése az MDP Pest Megyei Bizottságához a süllyi eseményekről Budapest, 1951. augusztus 22.

Lapszéli jegyzet, kézzel írva:
Kedves Kapusztá e[ltárs]

Mellékelten küldöm a süllyi szervezkedéssel kapcsolatos tájékoztatót. Azt javaslom, hogy ezt egy nagyon jól szervezett falugyűlésen kellene nyilvánosságra hozni. Az előadója a helyi tanács elnöke vagy VB tag legyen. A gyűlésen vegyetek részt Ti is. Helyesnek tartanám, ha az előadó összegyűjtene ezek [!] viselt dolgairól még több adatot, amelynek segítségével el kell érni, hogy olyan *kulákellenes hangulat legyen*, amely segít bennünket a dolgozók átnevelésében és az előttünk álló feladatok megoldásában. Ezt az anyagot ne add ki a kezedből. Ha szükséges csinátlass róla kivonatos másolatot ügyelve arra, hogy az visszakerüljön hozzád, s ne juthasson illetéktelen kezekbe papíron. Szóban mindent ki lehet és ki is kell vinni. Egy előterjesztésből meglepve látom, hogy Te nem hogy a leváltását javasolnád a Púchnak (úgy tudom ő a tanácselnök) hanem még káderoktatásra is javasoltad.

N[agy János]
[Lap hátoldalán piros tollal] Kérjük vissza az anyagot legkésőbb IX. hó 5-ig.

Tárgy: Összefoglaló a süllyi illegális szervezkedésről

MDP Pestmegyei Bizottságának
Budapest

A Magyar Népköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésének és az abban történt tevékeny részvétellel alaposan gyanúsítható személyeket vettünk őrizetbe, Súlysáp községben. Az őrizetbevetettek a község fasiszta elemeiből, volt csendőrokból, nyilas vezetőségi tagokból, kulákokból, klerikális és kulák befolyás alatt álló személyekből tevődtek össze, névszerint az alábbiak:

[popup title="[...]" format="Default click" activate="click" close text="Itt az ügy vádlottainak és vélt funkciójuknak felsorolása olvasható. "]

A lefolytatott nyomozás során megállapítást nyert, hogy 1950 tavaszán Szvitek István, Jandó Ferenc és Szvitek János kezdeményezésére, egy illegális, ellenforradalmi, terrorista csoportot alakítottak meg, amelynek vezetői az előbb említett három személy voltak. A szervezkedés célja népi demokratikus államrendünk, épülő szocializmusunk, a munkásosztály és a dolgozó parasztság államának megdöntése volt, fegyveres ellenforradalom útján.

Az ellenforradalom után a régi rendet akarták visszahozni. Magyarországot újból a Habsburgok uralma alá akarták helyezni és Ottót az általuk törvényes államfőt akarták a trónra ültetni.

Jandó Ferenc kulák beismerte, hogy az ellenforradalom során mindenekelőtt meggyilkolták volna a kommunistákat és a népi demokráciához hű elemeket, majd a földet visszaadták volna a nagybirtokosoknak, a gyárat pedig a tőkéseknek.

Szvitek János vallomása során előadta, hogy a fegyveres ellenforradalom akkor történt volna meg, amikor az amerikai imperialisták hazánk ellen megindították volna a fegyveres agressziót. Új háborúra spekuláltak, Magyarországot az amerikaiak gyarmatává tették volna.

A szervezkedés politikai és katonai vonalon mozgott. A politikai szervezet a már korábban említett három személy vezetésével dolgozott, rendszeres összejöveteleket tartottak egymás lakásán, amely alkalmakkor meghallgatták az angolszász imperialista rádió uszító, magyar nyelvű híradásait. Megbeszélték a háborús rémhíreket és a rémhírek terjesztésének módszereit. A megbeszélések alkalmával gyalázták a Szovjetuniót és a népi demokráciákat, feldicsérték [!] az amerikai életformát. A politikai szervezet tagjainak feladata volt a községben a minél szélesebb körű rémhírterjesztés, a háborús hírvetés és a községben háborús hisztéria, háborús hangulat szitítása. Ezt a feladatot a szervezkedő tagok végrehajtották, és a községet állandó, háborús rémhírterjesztésekkel nyugtalanították. Szervezetük a község és az egész környék rémhírterjesztő központja is volt.

A fenti összejöveteleken Szvitek István és Szvitek János tartottak politikai beszámolókat, ők adták a tagok ideológiai nevelését, mint régi, kipróbált nyilas vezetők.

A katonai szervezet alakítása folyamatban volt, és a teljes megszervezés csak azért nem történt meg, mert időközben megtörtént letartóztatásuk. A katonai szervezetet mintegy 80-1000 főből álló terrorista csoportra tervezték, amerikai fegyverekkel felszerelve, gépesítve, hogy az alakulat minél mozgékonyabb legyen. A katonai alakulat neve „repülő rohamosztagnak” volt, amelynek feladata lett volna a kommunisták és a népi demokráciához hű elemek meggyilkolása, illetve az ellenforradalom ellen ellenszegülő személyek kiirtása. Ez a repülő rohamosztagnak volt Héjjas-féle és Prónay különítmények mintájára működött volna. Szervezőjük Seres Artúr volt, a volt SS katona, aki mint mondta „nagy gyakorlatom van nekem ebben, hiszen SS katona voltam”.

A szervezkedő fasiszták már jelenleg is rendelkeztek fegyverekkel és a fegyverek beszerzése mindenkinek feladatként volt kitűzve. Ezen kívül Szántai kulák tanyáján kb. 20 q robbanóanyag volt elásva, amelyet szintén fel akartak használni vasutak felrobbantására és más terrorcselekmények elkövetésére.

Barta István kizárt jobboldali szociáldemokrata a bírósági tárgyaláson beismerte: „a község párttitkárát szándékoztam lelőni az általam rejtegetett fegyverrel”. Oláh Ferenc kulák bevallotta, hogy a község vezető személyei ellen akarta felhasználni az általa rejtegetett fegyvert.

Jellemző a szervezkedésben résztvevő fasiszták múltbeli magatartására szovjetellenes és népi demokráciaellenes beállítottságukra az, hogy pl. Csapó Sándor a volt csendőrkülönítmény parancsnok, törvénytelenül és embertelenül szovjet hadifoglyokat végeztetett ki a német SS-el, ezzel súlyosan megsértette a hadviselés nemzetközi törvényeit is, és súlyosan vétkezett a hazánkat felszabadító hős Vörös Hadsereggel szemben.

Szvitek István a szervezkedés egyik vezetője a hírhedt Hungarista Légiónak tagja volt. Annak a szervezetnek volt tagja, amely a háborúellenes magyar hazafiakat tartóztatta le és koncolta fel.

A szervezkedésben résztvevő fasiszta személyek a bizonyítékok súlya alatt megtörtek és beismerő vallomást tettek. Beismerték összes cselekményeiket, beismerték, hogy ellenségei voltak népi demokratikus rendszerünknek, egyrészt szociális származásuk, másrészt a múltban viselt állásuk miatt.

A bíróság bűncselekményük súlyához képest hozta meg az alábbi ítéleteket:

Szvitek Jánost életfogytiglanra
Szvitek Istvánt és J. Ferencet halálra
Vilcsek Emilt 14 évre,
Benedek Lászlót 14 évre,
Csapó Sándort életfogytiglani börtönre ítélte és a többi személyek is súlyos 10-15 évi börtönbüntetést kaptak.

Budapest, 1951. augusztus 22-én

Jelzet: MNL PML XXXV. 1. 1/64. ó. e. 511/1951. 1951. augusztus 28. 180-183. - Magyar Nemzeti Levéltár Pest Megyei Levéltára, Magyar Dolgozók Pártja Pest Megyei Bizottsága iratai, Az ÁVH megyei osztályának hangulat-és helyzetjelentése 1951. július 2.-1951. október 9. 20. d. - Eredeti, géppel írt tisztázat.

2.

Az MDP Monori Járási Bizottsága titkárának jelentése a Pest megyei bizottság titkárához a sülysápi eseményekkel kapcsolatban Budapest, 1951. augusztus 28.

Magyar Dolgozók Pártja Monori Járási Bizottsága

Magyar Dolgozók Pártja
Pestmegyei Bizottsága
Nagy János megyei titkár elvtárs
Budapest

-

Kedves Nagy elvtárs!

Csatoltan visszaküldöm a sülysápi illegális szervezkedéssel kapcsolatos összefoglalót, melyről kivonatos jegyzetet készítettem, betartva az ezzel kapcsolatos éberségi utasítást.

Utasításaidnak megfelelően alapos előkészítéssel falugyűlés keretében, ahová meg fogjuk hívni a népnevelőket is, kifogjuk hozni az ügyet. [!]

Babusa elvtárral a Pártszervezetbe, Tanácsba, és a Földművelésügyi Minisztériumba beépült ellenséges elemek eltávolításának módját már egy előző levél alapján megbeszéltem részletesen és ez folyamatban van.

Putz-nak az oktatásba való bekapcsolódásának kérdését megnéztem és megállapítottam, hogy bár a Járási Bizottság állást foglalt a Putz bekapcsolásával szemben, mégis javasoltuk. Még mielőtt működését megkezdhetné leváltásáról gondoskodtunk. A Szokodi elvtárs visszatérével az ügyet tisztázni fogjuk, miként történt meg ez a durva hiba.

Kritikádat elfogadom, annál is inkább, mert az ottani ügyre már régóta felfigyeltünk, de nem nyúltunk bele eléggé részben azért, mert nem láttuk a kérdést elég tisztán, részben azért, mert nem tudtuk, nem e kereszteszük az ÁVH munkáját annál is inkább, mivel az ottani ügyekről bennünket nem informáltak.

Véleményünk, hogy Sülysápon kemény harcoknak nézünk szembe, de megvívása után Sülysápon a Pártépítés és a Szocializmus építése lökést fog kapni.

Monor, 1951. augusztus 28.

Elvtársi üdvözléssel:
Kapuszta József
járási titkár
1 drb. melléklet

Jelzet: MNL PML XXXV. 1.1/64. ó. e. 511/1951. 1951. augusztus 28. 180-183. Az ÁVH megyei osztályának hangulat-és helyzetjelentése 1951. júl.2.-1951. október 9. 20. d. - Eredeti, géppel írt tisztázat.

3.

Részlet a sülysápi perben hozott ítélet tényállásából Budapest, 1951. augusztus 10.

„A cselekmények valamint az azokat elkövető személyek társadalmi veszélyességének a vizsgálatánál a megyei bíróság rámutat az alábbiakra:

A társadalom fejlődése során hosszú ideig az állami és a gazdasági élet alapja az anyagi javakkal rendelkező kisebbség diktatúrája volt az anyagi javakkal nem rendelkező, de a társadalom gerincét képező dolgozókkal szemben, és ez az állapot csak azért tudott létezni, mert a kizsákmányolók a hatalmukat rákényszerítették a dolgozókra, és ezen keresztül zsákmányolták ki őket.

A történelem során voltak megmozdulások, amelyek azt célozták, hogy a dolgozók emberi életet élhessenek. A későbbi időkben már voltak olyan megmozdulások is, amelyek a dolgozók hatalmát kívánták megvalósítani (Magyarországon az 1919-es forradalom). Az említett megmozdulások azonban állandóan a kizsákmányoló osztály véres terrorjába fulladtak.

1945 évben Magyarországon a Szovjet felszabadítás következtében alapot és támogatást kapott a magyar dolgozó nép abbéli törekvései megvalósítására, hogy országunkban a saját államát akarata szerint úgy építhesse fel, hogy végre megszabaduljon a kizsákmányolás bilincseitől, végre élvezhesse saját munkájának gyümölcsseit, kifejthesse az embert, emberré tevő alkotó munkáját.

Ez ellen a rendszer ellen törtek vádlottak, akik az eddig elért eredményeket megsemmisítve a halálon, véren és könnyeken keresztül újra a Magyarországot már annyiszor a sír szélére sodró feudális kapitalista rendszert, közelebbről a királyságot akarták visszahozni.

Az ilyen törekvés társadalmi veszélyességéhez bővebb magyarázat szükségeltlen.

A bűnügyben szereplő személyek társadalmi veszélyessége magából a bűncselekményből és a közelmúlt eseményeiből következik. [!] Ahol az ellenforradalmi megmozdulás van, annak vezetői mindig az imperializmus által megfizetett fasiszták, jobboldali szociáldemokraták, és a tőkés maradványok. Nálunk: nyilasok, volt csendőrök, kulákok, a klerikális reakció hívei és a befolyásuk alá került megtévesztett dolgozók. Ezt élénken bizonyítják a jelen ügy vádlottai is....”

Jelzet: MNL PML XXV. 2. b. B 6110/1951. Pest Megyei Bíróság iratai, Büntető perek. - Eredeti, géppel írt tisztázat.

Címkék:

[Magyar Dolgozók Pártja Pest Megyei Bizottsága](#) ^[2]

[MDP](#) ^[3]

[AVH](#) ^[4]

[illegális szervezkedés](#) ^[5]

[KALOT](#) ^[6]

[konceptiós perek](#) ^[7]

Kiadás: 16. évfolyam (2016) 2. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/szeljegyzet_egy_koncepcios_perhez.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/szeljegyzet_egy_koncepcios_perhez.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-dolgozok-partja-pest-megyei-bizottsaga>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mdp>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/avh>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/illegalis-szervezkedes>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kalot>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/koncepcios-perek>